

ΕΙΚΟΣΙΝ ΕΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗ

Ιστορία κατόπιν θυέλλης

(1791—1811) *

Δύο γράμματα τοῦ 1808 παρέχουσι σπουδαιότερας εἰδήσεις ἐκκλησιαστικάς, καθὼς καὶ τὰ κατωτέρω. Τὸ πρῶτον ἔγραψαν Παΐσιος Σταυρονικητηνὸς καὶ Συμεὼν Ἰβηροίτης τῆ 8 Ἀπριλίου, ἀγγέλλον τὰ διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οὐχὶ πρωτάκουστα ταῦτα· «διότι ἡ Ἐκκλησία ἐδῶ ἐχειροτόνησε τὸν κύριον Εὐγένιον ἀρχιερέα Φιλιππουπόλεως, διδάσκαλον τῆς ἐνδοξότητός του, καθὼς τῆ προεγράφομεν, καὶ ἐκεῖθεν ὁ Μουσταφᾶ πασιᾶς ἐπιάσε τὸν Ἀγγιᾶλου καὶ τὸν ἔκαμε Φιλιππουπόλεως καὶ τὸν Ἀγαθουπόλεως Ἀγγιᾶλου, καὶ ἔμεινε ὁ κύριος Εὐγένιος εἰς τὰ κρύα τοῦ λουτροῦ· ἡ Ἐκκλησία εἰς τοῦτο μὴν ἠμπορῶντας τι νὰ κάμῃ τὸ ἐδέχθῃ, καὶ δὲν ἠμπόρεσε νὰ πῆ γοῖ».—Τὸ δεύτερον ὁ Διονύσιος, τῆ 18 Ἰουνίου· «τόσον μόνον ὁποῦ ἡ Ἀγαθούπολις ἠνώθη μετὰ τὴν Σαζούπολιν, κατ' ἐπιταγὴν ἀφευκτὸν, καὶ ὀνομάσθη ὁ ἀρχιερεὺς Σαζουαγαθουπόλεως».

ἀμφοτέρω στέλλονται πρὸς τὸν Νικηφόρον, ἀγγέλλουσαι τὰ ποτελέσματα τῶν ἀφευκτῶν ἐπιταγῶν· ἀλλ' ΕΠΙΤΑΓΑΙ ΑΦΕΥΚΤΟΙ ἀναφέρονται καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα γράμματα τοῦ Ἰγνατίου Φιλοθεΐτου, ὃς ἐνίοτε ψευδωνύμως ὑπογράφεται, ἢ κρύπτει ὡπωςδῆποτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ· παραθέτω κατὰ χρονικὴν τάξιν αὐτάς·

Ἰγνατίου Φιλοθεΐτου γράμμα τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1808—«Εἰς τὰς ἐννέα τοῦ παρόντος, ὥρα ἐννάτη τῆς ἡμέρας, μᾶς ἐσήκωσαν τὸν παναγιώτατον δεσπότην μας εἰς τὸ Κατήκιοι, καὶ ἐλυπήθημεν κατάκαρδα, ὄχι ὅμως μετὰ νᾶξίτη (;) ἀλλὰ ἡμεῖς, ἀπὸ αἰτίαν τοιαύτην· ὁ Κυζίκου μετὰ τὸν Νικαίας εἶχαν λογοτριβὴ διὰ ἓνα χωρίον ποῖος ἀπ' αὐτοὺς νὰ τὸ ἐξουσιᾶσῃ· καὶ ἐπειδὴ ὁ Νικαίας * ἤφερεν γράμμα ἀπὸ τὸν ἀγιάνη τοῦ χωρίου ὅτι αὐτὸν θέλουσιν· διὰ τοῦτο οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τὸν παναγιώτατον ἐκαταδίκασαν τὸν ἅγιον Νικαίας, καὶ ἠθέλησαν νὰ τὸν ἐξορίσουν καὶ νὰ τοῦ πάρουν τὴν ἐπαρχίαν, ἂν δὲν ἐπρόφθανε νὰ κρουθῆμι μόνον τοῦτο, ἐνῶ ἐπολεμοῦσαν τὸ φερμάνι του καὶ ἐπροσμέναμεν τὴν ἐξορίαν του, βλέπομεν ἔξαφνα τὸν κάτεβασμὸν τοῦ πατριάρχου· ὄχι

* Συνέχεια ἐκ τοῦ ΙΗ' τεύχ. σελ. 201,

* ἄνωθι τοῦ Νικαίας ἡ αὐτὴ χεὶρ ἔγραψε Κυζίκου.

ὅμως ὅτι ὁ Νικαίας μετ' τὴν ἀξιώτητά του τὸ ἐκατόρθωσε, ἀλλὰ ἦσαν χώρα οἱ φίλοι τοῦ δεσπότη καὶ τὸ ἐνήργησαν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἔχει νὰ ἀπομείνῃ ὁ δεσπότης εἰς τὰ νησιά τῆς Πόλεως· καὶ διὰ πατριάρχην ἐπήφισαν τὸν κύρ Καλλίνικον, πρώην πατριάρχην, πλὴν καβαδί ἀκόμη δὲν τὸν ἐφόρασαν, τόσον μόνον ἐμάθομεν, ὅτι τὸν ἐπήφισαν».

Ἐκ γράμματος ἀνυπογράφου τῆς 12 Σεπτεμβρίου 1808— «Ἀφοῦ ἔστειλαν τὸν κύρ Γρηγόριον εἰς τὸ Κατηκιοί, ἐχθρὸς ἐπάησαν εἰς τὸ Πασιάκαπι νὰ φορέσουν τὸν κύρ Καλλίνικον καβαδί, ὄντας ὁ κύρ Καλλίνικος ἀπὸ μέρους προσταγμένος ἄκων καὶ μὴ ἄκων νὰ κάμῃ ῥιζὰ διὰ τὸν Γρηγόριον νὰ μένῃ εἰς τὰ νησιά τῆς πόλεως· ἀφοῦ τὸν εἶπεν ὁ κύρ Καλλίνικος τὸν βεζίρην δι' αὐτό, ἀπεκρίθη ὁ βεζίρης ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο διὰ πατριάρχης· μόνον μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγὼ τὸν διορθῶνω· καὶ ἄλλα κάμποσα· μετ' τὸ νὰ τὸν εἶχεν ὁ καλιατζῆς κακὰ καταβαλμένον. Τὰ ἔχει ἀχαμνὰ ὁ εὐλόγημένος Γρηγόριος».

Ἐκ γράμματος Ἰγνατίου Φιλοθεΐτου πρὸς τινὰ Ἰβηρίτην, ἀπὸ 13 Ὀκτωβρίου 1808— «Ὁ ἀρχιδιάκονος κύρ Διονύσιος εὐρίσκειται εἰς τὸν ἅγιον Κυζίκου, οἱ δὲ λοιποὶ τοῦ Γρηγορίου ὄλοι εὐρίσκονται μαζὴ του εἰς τὸ νησίον. Ἐδῶ οἱ ἅγιοι γέροντες ἕως νὰ εὔρουν 200 πουργία, διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἀνδριανουπόλεως, ἐμάλλιασε ἡ γλῶσσά τους· ἔστειλαν νὰ φέρουν καὶ τὸν Ἀνδριανουπόλεως, οὔτε ἦλθεν, ἀλλ' οὔτε ἀποκρίνεται ἀπὸ τὰ διακόσια πουργία βοήθειαν, μετ' τὸ νὰ τὰ ἔφκιασε μετ' τὴν Πόρταν. Οἱ γέροντες εὐρίσκονται εἰς μεγάλην ἀδημονίαν».

Ἐκ γράμματος ἀνυπογράφου (τοῦ Ἰγνατίου) ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου 1808— «Ὁ κύρ Γρηγόριος εἶναι εἰς τὴν Πρίγκηπον. Ὁ πρωτοσύγκελλός του, ὁ δευτερεύων, ὁ τριτεύων, ὁ Γρηγόριος καμαράσης εὐρίσκονται μαζὶ του. Ὁ ἀρχιδιάκονος εὐρίσκεται σιμὰ εἰς τὸν ἅγιον Κυζίκου. Τοὺς δὲ ἀνθρώπους τοῦ κύρ Καλλινίκου οὐδὲ ἡμεῖς δὲν τοὺς ἔξεύραμε τὰ ὀνόματά τους, ὁ πρωτοσύγγελλός του εἶναι πολίτης, τὸν εἶχεν εἰς τὴν πρώτην του πατριαρχίαν ἀρχιμανδρίτην· ὁ ἀρχιδιάκονος εἶναι ὁ πρῶτος του, ὁποῦ εἶχεν πρῶτα· πορτάρης ἕνας ἀνεπιός του. Σήμερον ἦλθεν ὁ ἅγιος Οἰκονίου».

Ἐκ γράμματος τῶν ἐν ΚΠόλει ἐπιτρόπων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, πρὸς Ἰβηρίτην τινά, ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1809— «Τῆ γράφομεν καὶ ἐν χαβαδίσι ἄξιον λύτης, πρὸς ἡμᾶς ὅμως ἀβλαβές. Ὁ παναγιώτατος κύρ Καλλίνικος ἠθέλησεν νὰ ἀλλάξῃ τὸν δευτερεύων, ὁποῦ πρότερον αὐτὸν τὸν ἴδιον δὲν τὸν ἀλλάξεν, ὅστις δευτερεύων εἶναι ὁ Καλ-

λίτικος, ὁποῦ τὸν εἶχεν ὁ κύριος Γρηγόριος τῆς ἀρχίδας καθὼς ἤκουσεν λοιπὸν ὁποῦ εἶπεν τὸν ἄλλον νὰ φιλήσῃ χεῖρ διὰ δευτερευσίαν, εὐθὺς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον, καὶ ἀμέσως προφθάνει τοῦ πατριάρχου τὴν βοῦλλα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ναυάρχου· εὐθὺς ἐσυνάχθησαν οἱ ἅγιοι, καὶ ἔκαμαν ἄρξι εἰς τὴν Πόρταν περὶ τούτου, τί ὅμως τοὺς ἀπεκρίθησαν, ἢ τί ἔκαμαν, δὲν ἔχομεν εἶδησιν, ἐπειδὴ καὶ χθὲς ἔγιναν. Μετὰ ταῦτα τῇ φανερόνομεν»

Ἐκ γράμματος τῶν αὐτῶν ἀπὸ 24 φεβρουαρίου 1909— «Τὸν παναγιωτάτον μας οἱ ἰατροὶ τὸν ἀπεφάσισαν, κοντεύει νὰ ρίξῃ τὸ τόπι. Οἱ ἅγιοι γέροντες ἔκλεξαν ἄλλον, γνωστὸς ὅμως εἰσέτι δὲν εἶναι· μόνον τοῦτο εἶχον σκοπὸν νὰ τὸν εὐγάλου καὶ ἂν δὲν ἀσθενοῦσεν, μὲ τὸ νὰ ἔγινεν τὸ χρέος τοῦ κοινοῦ ἀνοικονόμητον, ἐσηκώθησαν ὅλοι οἱ χρωφειλέται καὶ ζητοῦν τὸ βίον τους. Ὁ Ἡρακλείας καὶ Κυζίκου ζητοῦν τὸν πρώην ἡμέτερον, ὡς ἄξιον εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς, οἱ δὲ λοιποὶ θέλουσι νὰ ἦναι μὲ ἐπαρχίαν ἔγκριτον, ὁποῦ νὰ κάμουν ντέβρι 4 καὶ 5, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ κοινόν».

Ἐκ γράμματος ὑπογραφῆς Οἶδας τὸν σὸν (Ἰγνατίου Φιλοθεΐτου) τῆς 31 μαρτίου 1909— «Προσέτι τῇ ἰδεάζῳ ὅτι τῇ μεγάλῃ δ' ἤλθε προσταγὴ ἀπὸ τὴν Πόρταν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτι τὸν μὲν Φιλιππουπόλεως, ὡς συστημένον ἀπὸ τὸν σπανόν, νὰ ἐξωσθῆ, καὶ νὰ ψηφισθῆ ὁ Βεῤῥόϊας Φιλιππουπόλεως, καὶ διὰ Ββερίας (ὦ! ὦ!!) ἕνα διδάσκαλον, ἐκ τοῦ ἄγα Σταυράκη, Γεράσιμον λεγόμενον. Εἰς τὰ τοιαῦτα ἡ Ἐκκλησία ἀντέτεινε, μὴν ἀκούουσα τὴν προσταγὴν τῆς Πόρτας· καὶ Φιλιππουπόλεως μὲν ἐψήφισεν τὸν Ἐλασσῶνος, Ἐλασσῶνος δὲ τὸν Ἄρτης· μόνον τοῦτο ὁποῦ ἤλθε καὶ ἄλλος ῥιτζᾶς διὰ τὸν Λιδορικίου ἀπὸ τὸν γιαντιτζάραγαν, καὶ τὸν ἐμπόδισαν, μόνον τοῦτο ὁποῦ ἐτελείωσεν ἡ ὑπόθεσις, ἀλλ' οἱ ῥιτζᾶδες τοῦ Βεῤῥόϊας ἐπέμεναν, καὶ καθεκάστην ἀπὸ δις καὶ τρις τὴν ἡμέραν ἔρχονταν προσταγὴ ἀπὸ τὸν καημακάμη διὰ τὸν Βεῤῥόϊας. Οἱ δὲ γέροντες μὲ τοὺς προὔχοντας ἤλθαν εἰς ἕν καὶ ἔκαμαν ἄρξι εἰς τὴν Πόρταν, ὅτι ἔχουν χάτι ῥιτζᾶδες νὰ μὴν εἰσακούωνται, καὶ ὅποιον θέλει ἡ Ἐκκλησία, ἐκεῖνον νὰ δίδῃ μαξούπι· ὅθεν τοὺς ἀπεκρίθη ἡ Πόρτα, ὅτι κάμουν δὲν τοὺς ἀνακατεύεται κανεὶς, καὶ ἄς ἡσυχάζουν. Λοιπὸν ὁ Βεῤῥόϊας κατατρέχεται, ζητοῦν νὰ τὸν καθήρον, καὶ μὲ φαίνεται θεὸ νὰ βλαπτῆ ὁ ἄνθρωπος· εἶναι κρυμμένος».

Ἐκ γράμματος ὑπογραφῆς Οἶδας, ἀπὸ 29 ἀπριλίου 1909— «Περὶ δὲ τὸν πατριάρχη, ὡς σὲ προέγραφον, ὅτι ἔχουν σκοπὸν νὰ τὸν

ἀλλάξουν τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ κύρ Καλλίνικον τὸν ἑκατέβασαν, στέλλοντές τον εἰς τὸ Κατίκοι τὴν ἰδίαν ὥραν, ὁποῦ ἑκατέβασαν τὸν κύρ Καλλίνικον, ἀνέλπιστα ἐσηκωσαν καὶ τὸν ἅγιον Κυζίκου διὰ ἑξορίαν, μὲ φερμίαν, διὰ τὴν Τένεδον, ὡς λέγουσιν· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄλλοι γέροντες ἦτον δύο πάρτες· εἰς μὲν τὴν κατάβασιν τοῦ κύρ Καλλινίκου ἦτον σύμφωνοι· εἰς δὲ διὰ τὴν νέαν πατριαρχίαν, οἱ μὲν ἤθελον τὸν κύρ Γρηγόριον, οἱ δὲ ἀντέτεινον, ἐζήτουν νὰ κάμουν ἕναν ἔγκριτον, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ κοινον· καὶ ἕως ὁποῦ ἔστειλαν εἰς τὴν Πόρταν τὸ ἄρξι διὰ τὴν κατάβασιν τοῦ Καλλινίκου, ὑπερίσχυσε τὸ μέρος τοῦ κύρ Γρηγορίου, καὶ ἐπερίμενε τὸ μὲν τὴν ἔξωσιν, τοῦ δὲ τὴν ἀνάβασιν· ἐρχόμενον ὅμως τὸ μπουγιουρτὴ ἐδηλοποιοῦσεν οὕτως· τὸν μὲν κύρ Καλλίνικον ἄξι, τὸν δὲ Κυζίκου ἑξορία, καὶ νὰ ἐκλέξουν πατριάρχην ἄξιον, ὅποιον θέλου, ἐκτὸς τοῦ Γρηγορίου· καὶ ὅσοι ἄλλοι ἦτον συμβοητοὶ καὶ συνεργοὶ διὰ τὸν κύρ Γρηγόριον νὰ ἀπέλθουν εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Ταῦτα τὰ ἀνέλπιστα βλέποντες, ἀπόρησαν πόθεν τοὺς ἦλθεν αὐτὸ τὸ ῥάπισμα, ὡσὰν ὁποῦ οἱ προὔχοντες ἦτον συνεργοὶ διὰ τὸν κύρ Γρηγόριον, μάλιστα οἱ Μουρούζηδες· καὶ διὰ πατριάρχην ἐκλεξάν τὸν κύρ Ἰερεμίαν, ἅγιον Μιτυλήνης, ἔστειλαν νὰ τὸν φέρουν ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν του, ὅθεν καὶ αὐτὸν μνημονεύουν. Καμημακάμης ἐδιορίσθη ὁ ἅγιος Βεῤῥόσιας, ὁποῦ πρὸ ὀλίγου ἐζήτουν νὰ τὸν καθήρουν διὰ τὴν ἑξορίαν τοῦ Κυζίκου λέγουσιν νὰ πασχίσουν νὰ τὸ ἀπαντήσουν καὶ νὰ τὸν στείλουν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ἂν ἠμπορέσουν. Ὁ δὲ γέρο Ἡρακλείας, καὶ Ἀθηνῶν, καὶ Δράμας ἐτοιμάζονται διὰ τὰς ἐπαρχίας των, ὡς οἰκεῖοι τοῦ Γρηγορίου· τὸν δὲ κύρ Γρηγόριον ἄλλοι λέγουσιν νὰ τὸν στείλουν εἰς Σινᾶ, ἄλλοι εἰς Μετέωρα, ἄλλοι εἰς Ἅγιον Ὄρος· εἰς ἔτι εἰς τὸ νησί εὐρίσκεται, δὲν ἐπειράχθη· δὲν ἤξεύρω ἂν ἠμπορέσουν νὰ τὸ ἀπαντήσουν, νὰ μένη πάλιν εἰς τὸ νησί. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ πατριάρχου θεὸς νὰ τὰ ξεκαθαρίσῃ, ὅσον καὶ διὰ τὸν ἕνα καὶ διὰ τὸν ἄλλον. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Πατριαρχείου· ὅθεν εἰς τὰς προσευχὰς σας θέλετε μνημονεύει διὰ πατριάρχην μας Ἰερεμίαν».

Ἐκ γράμματος Διονυσίου Βατοπεδηνοῦ, ἐπιτρόπου τοῦ Ἁγίου Ὄρους (ἐν ΚΠόλει), ἀπὸ 30 Ιουλίου 1810—«Χθὲς ἦλθεν ἐπιταγὴ ἀπὸ τὴν Πόρταν μὲ ὀρισμὸν ὅτι ὅλοι οἱ ἐν Βασιλευούσῃ ἀρχιερεῖς νὰ ἀπέλθωσιν ἀμέσως εἰς τὰς ἐπαρχίας των, καὶ ὁ Ἡρακλείας κατ' αὐτὰς ἀναχωρεῖ διὰ τὸν Ῥεδεστόν· ἐπειδὴ ἡ διάβασις τοῦ ἀνακτος διὰ Ῥεδεστοῦ γενήσεται κατ' αὐτάς».

ΕΙΔΗΣΙΣ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΑΤΗ, παριστώσα καὶ αὐτὴ τὴν ἀνευλάβειαν τῶν προκοίτων τοῦ ἔθνους φανασιωτῶν, ζητούντων ἵνα χρηματολογώσι παντοιοτρόπως, καὶ καταφρονούντων κειμένους θεσμούς—τουλάχιστον τοὺς οὐ τεθέντας ὑπὸ Συνόδων Οἰκουμενικῶν—καλὸν ἵνα παρατεθῆ ἔνταῦθα, διότι ὑπογράφει ταύτην, ἀνευ σημειώσεως ἡμέρας καὶ μηνός, ἐπιστέλλων πρὸς τὴν τῶν Ἰβήρων μονὴν «Ὁ γνωστός», μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1808 καὶ 1809.

«Δὲν ἔλειψα καὶ διὰ τοῦ παρόντος μου νὰ τῆ δηλοποιήσω τοῦτο τὸ καινὸν ἄμα καὶ τῆ ἀκοῆ παράδοξον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῆς πανουργίας λαυριωτῶν ἄμα καὶ βατοπεδινῶν διενεργούμενον φαίνεται, ἔνεκα τῶν σκοπῶν τους καὶ τῆς κακίας των, διὰ νὰ φανοῦν καθαροὶ καὶ ἀθῶοι, καὶ νὰ καθυποβάλλουν ἡμᾶς πάντας ὑπὸ τὴν δίκην τῆς ἀνυποταξίας, ὥστε ἐγνομοδότησαν ὅτι δέχονται νὰ γίνῃ μητροπολίτης τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀρχιερεὺς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος νὰ ἔχῃ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν ὡς κυρίαρχης καὶ εἰς τὰ μοναστήρια καὶ εἰς ὄλον τὸ Ὁρος, καθὼς οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς εἰς τὰς ἐπαρχίας των· εἰς τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι συμφωνεῖ καὶ ὁ Θεοδώρητος. Κινεῖται λοιπὸν τὸ τοιοῦτον, γεγονότων εἰκοσιδύο κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα μέλλουν νὰ δειχθῶσι εἰς πάσας τὰς κούρτας, καὶ οὕτω νὰ γίνῃ ἡ ἀπόφασις, καὶ χειροτονηθεῖς νὰ γίνῃ καὶ μπεράτι καθὼς εἰς τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς. Ἐπρόβαλλαν λοιπὸν εἰς αὐτοὺς ὅτι, νὰ ἐκλέξωσιν ὃν ἂν θέλωσιν ἀπὸ τὸ Ὁρος, αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι, νὰ γένῃ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἴδου σημειοῦμεν μερικὰ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐξουσίας τοῦ νέου «μητροπολίτου Ἁγίου Ὁρους», ἅτινα εἰσι τὰ ἑξῆς

νὰ κάθηται εἰς ταῖς Καραῖς, εἰς κονάκι μέγα, ἔχων τρεῖς γραμματικούς, διακόνους, καὶ καθ' ἑξῆς· τὸν δὲ ζαχιρέν του νὰ φροντίζωσι τὰ μοναστήρια, δηλαδὴ σιτάρι, κρασί, λάδι, καὶ τὰ πάντα πρὸς αὐτάρκειαν· ὥστε καὶ οἱ προεστοὶ τῶν μοναστηρίων, πηγαίνοντες εἰς Καραῖς δι' ὑπόθεσιν τους, νὰ κάθωνται εἰς τὸ αὐτὸ κονάκι, καὶ νὰ τρέφονται, χωρὶς νὰ κάνουνσιν αὐτοὶ ἴδια ἕξοδα καὶ φατριας.

νὰ πέρνῃ ἀπὸ μὲν τὰ μεγάλα μοναστήρια κανονικὸν ἐτήσιον τὸν χρόνον πενήντα γρόσια, τὰ δὲ μικρὰ ἀπὸ εικοσιπέντε· ἀπὸ τὰ κελλιὰ πέντε γρόσια, ἕως τρία· ἀπὸ τοὺς κελλιώτας πενήντα γρόσια παρῶσης ὅταν ἀποθνήσκουν μέχρι προθέσεως τῶν παραμικρῶν.

καμμίαν ὑπόθεσιν τῶν μοναστηρίων νὰ μὴν ἔχωμεν ἄδειαν νὰ ἀναφέρωμεν πουθενά, εἰ μὴ εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ γράφῃ, ἢ εἰς βασιλεύουσαν, ἢ εἰς Θεσσαλονίκην· νὰ λείψωσιν ἀπὸ τὴν Πόλιν οἱ

ἐπίτροποι τοῦ Ὁρους, ἐπειδὴ μέλλει νὰ ἔχη αὐτὸς ὁ μητροπολίτης τρεῖς καπικεχαγιᾶδες, τὸν Ἡρακλείας, Χαλκηδόνας, καὶ Δέρκων, ὡς ὄντας πάντοτε εἰς Πόλιν, καὶ εἰς αὐτοὺς ἔχει νὰ γράφῃ τὰς ὑποθέσεις του.

Ὁ λογαριασμὸς τοῦ κάθε μοναστηρίου νὰ γίνεται ἔμπροσθέν του, καὶ νὰ ἐπισφραγίζεται, θεωρούμενος, μὲ τὴν βοῦλλαν του, ὡσαύτως καὶ τὸ χρέος τοῦ μοναστηρίου, ὅσον ἤθελεν εὐρεθῆ ἄνυπόγραφον καὶ ἀσφράγιστον παρὰ τῆς ἀρχιερατικῆς του βούλλας, νὰ μένῃ ἄκυρον.

Ὅταν θὲ νὰ ῥιφθῆ τὸ δόσιμον τῆς Κοινότητος, πρέπει νὰ ἦναι παρὼν ἀφεύκτως, καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐδὲν νὰ γίνεται, ὥστε νὰ ῥίπτεται τὸ δόσιμον ἀναλόγως τοῖς μέρεσι.

Ὁ ἀγᾶς νὰ ἦναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, καὶ χωρὶς αὐτὸν νὰ μὴν ἔχη ἐξουσίαν οὔτε νὰ δειρῆ, οὔτε νὰ παιδεύσῃ, οὔτε νὰ τξερεμετίσῃ, εἰμὴ ἐκεῖνον, ὁποῦ ἤθελε κρίνει αὐτὸς ἄξιον παιδείας.

Ἐκάστου μοναστηρίου αἱ ὑποθέσεις ἀμέσως νὰ ἀναφέρονται πρὸς αὐτόν, καὶ αὐτὸς νὰ γράφῃ· αὐτοὶ δὲ εἰς τοῦτο καμμίαν ἐξουσίαν νὰ μὴν ἔχουσι νὰ γράφωσιν εἰς τινά.

Ἐκαστος ταξειδιώτης, μέλλων εἰς ταξειδιον ἀπελθεῖν ἀπὸ τὸ μοναστήριόν του, νὰ ἀναφέρεται εἰς αὐτόν, καὶ αὐτὸς νὰ τὸν ἀνακρίνῃ εἰς ποῖον μέρος εἶναι ἱκανὸς διὰ νὰ ὑπάγῃ, καὶ οὕτω νὰ τοῦ δίδῃ γράμμα πρὸς τὸν ἀρχιερέα· ἀλλέως, κανένας ἀρχιερεὺς νὰ μὴν τὸν δέχεται· καὶ ἐπιστρέφων ἀπὸ τὸ ταξειδιον, πρῶτον νὰ πηγαίνῃ εἰς αὐτόν, καὶ ὕστερον εἰς τὸ μοναστήριόν του, κάμνωντας καὶ πρῶτον καὶ ὕστερον τὴν εὐχαριστίαν.

νὰ διορθωθῆ τὸ σχολεῖον, καὶ ἕκαστον μοναστήριον νὰ πέμπῃ τρεῖς, ἢ τέσσαρας νέους διὰ νὰ προκόπτουν, καὶ ἔξ ἐκείνων νὰ στέλλῃ ταξειδιώτας, διὰ νὰ γίνεται ὠφέλεια.

νὰ ἔχη δύο ἱεροκήρυκας νὰ περιέρχωνται νὰ διδάσκωσι, καὶ αὐτὸς νὰ τοὺς θρέφῃ καὶ νὰ πληρῶνῃ.

οἱ κατὰ καιρὸν πατριάρχαι, ἢ ἀρχιερεῖς, εὐρισκόμενοι, νὰ μὴν ἔχουν ἄδειαν νὰ βᾶλλουν ἐπιτραχήλιον ἄνευ ἀδείας του, ἢ νὰ ἀνακατώνωνται τελείως· οἱ ναζιραδες λεγόμενοι τοῦ Ὁρους νὰ λείπουν, οὔτε ὄνομα νὰ μείνῃ κἄν, μόνος αὐτὸς ὡς κυριάρχης, νὰ ἦναι ναζιρὸς τῶν μοναστηρίων, καὶ ἐρχόμενοι εἰς Καραῖς διὰ καμμίαν ὑπόθεσιν, εἰς τὸ κοινάκι του νὰ κατοικοῦν, νὰ σκέπτονται ὅλοι κοινῶς· εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εὐρίσκωνται παρὰ τῶν μοναστηρίων πάντα τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἐν ἀφθονίᾳ, ὥστε καὶ πολλοὶ πτωχοὶ νὰ τρώγουσι.

τοὺς ξένους πάντας νὰ θάπτῃ πέτρων κανονικῶς προθέσεις, παρ-
 ῶσης, σαρανταλείτουγα· ὁμοίως καὶ παρὰ τῶν ἐχόντων καλογήρων,
 ὅταν ἀποθάνουσι.

Ταῦτα λοιπὸν ἐκ τῶν εἰκοσιδύο κεφαλαίων τινά· τὰ ὁποῖα, φανέντα
 εἰς ἓνα δύο μέρη σημαντικά, ἀπεκρίθησαν ὅτι, τοῦτο, ἅγιοι ἀρχιερεῖς,
 διὰ νὰ γένη εἶναι ἀδύνατον· Αὐτοὶ ὅμως, ἐπιστηριζόμενοι τοῖς λόγοις
 τῶν λαυροβατοπεδινῶν καὶ Θεοδωρήτου, πάσχουσι νὰ καθυποβάλλουν
 ἡμᾶς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ μᾶς πέμπωσιν ὄν ἂν
 θέλωσι, καθὼς εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας, καὶ νὰ τὸν θρέψωμεν ἐξ ἰδίων
 πόνων καὶ ἰδρώτων. Τὸ ἱεράτι του, κατὰ τὴν φήμην, ὁποῦ ἐξεδόθη,
 φανερὸν, συνίσθεται εἰς εἴκοσι πουργεῖα τὸν χρόνον, ἐξόχως τὰ ἔξοδά
 του, ὁποῦ μέλλουν νὰ τὰ τραβοῦν τὰ μοναστήρια, τοῦ ζαχιρῆ δηλαδὴ,
 καὶ ἄλλα. Χωρὶς δὲ νὰ βάλλουν εἰς αὐτὸν χρέος αὐλικόν.

Ταῦτα λοιπὸν, πολυπόθητε ἀδελφεῖ, τὰ τῶν φίλων μας ἀεροβατή-
 ματα, διὰ νὰ κατορθώσουν τοὺς σκοποὺς των, οἱ ὁποῖοι ἐλπίζω νὰ
 μένουν μάταιοι. Τὸ πρᾶγμα ὅμως ὅλον κινεῖται, καὶ καταγίνονται διὰ
 νὰ κατορθωθῇ αἰφνιδίως, καὶ διὰ τῆς ἐξουσίας νὰ ὑποταχθῶμεν·

§

Διήλθομεν περίοδον εἴκοσιν ἐτῶν πλήρη ἀκαταστασίας ἐκκλησια-
 στικῆς, ταραχῶν καὶ ἰσάων, ἅπερ ἐγέννησαν ἀνταγωνισμοὶ φατριῶν,
 τέως μὲν κινουμένων ὑπὸ ἀξιώσεως ὑπεροχῆς προσώπων ἢ οἰκογε-
 νειακοῦ μεγάλου συγκροτήματος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1789 ἢ μᾶλλον 93, ἐμ-
 πνεομένων ὑπὸ καινῶν διδαγμάτων ἐκ Γαλλίας, ὁπόθεν ἤλπιζον οἱ
 κενοὶ τὸν νοῦν ἀπαλλαγὴν ἴσως δεινῶν, διδάσκοντες δι' ἀποτυχῶν τοὺς
 μεταγενεστέρους ὅτι τῶν πατέρων φαγόντων ὄμφρακας, οἱ τῶν τέκνων
 ὀδόντες θὰ αἰμωδιάσωσι.

Ε'

Σκηνὰς τινὰς εἰκοσαετοῦς ἐκκλησιαστικοῦ δράματος διεξήλθομεν,
 εἶτ' ὅν ἀκαταστασίας, ἧς εἰς τὴν δημιουργίαν ὀλίγον τι συνετέλεσεν ἡ
 γαλλικὴ πολιτικὴ θυέλλα. Τοιαύτας ἀκαταστασίας, ἀντεγλήσεις, ἔρι-
 δας, ὅχι εἰς εἴκοσιν, ἀλλὰ εἰς χίλια εἴκοσιν ἔτη θ' ἀπαντήσῃ τις, τὰς
 σελίδας ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν χρονογράφων ἀναδιψῶν, βλέπει
 δὲ τερματιζόμενας συνήθως διὰ τῆς παύσεως τῶν πατριαρχῶν, δι' ἃ πι-
 στεύεται σωτηριῶδες ἀπὸ αἰῶνων τὸ «συμφέρειν ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι
 ὑπὲρ τοῦ λαοῦ». Ἄλλ' εἰς ἣν χρονικὴν περίοδον εἰσῆλθομεν— καὶ

ἐξήλθομεν—πράξεις τινές δεικνύουσι τὴν ἀντίστασιν, ἣν Ἕλληγες παιδευμένοι καὶ κληρὸς ἀνώτερος, καὶ λαὸς φρόνιμος προέβαλον κατὰ τῶν διδασκαλιῶν καὶ τῶν παραφόρων πράξεων τῆς μεγάλης πολιτικῆς θυέλλης, τῆς ἐκραγείσης ἐν Γαλλίᾳ, καὶ προκαλεσάσης συγκίνησιν μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἀλβανῶν καὶ σέρβων.

Μεθ' ὅλην τὴν τότε συγκίνησιν οὐδεὶς φρόνιμος κληρικὸς, οὐδεὶς ἐκ τοῦ λαοῦ τοῦ ὀρθοδόξου ἀπεξεδέχετο τὰ γαλλικὰ ξενίζοντα δόγματα, οὔτε ἠδύνατο νὰ ρυθμίσῃ τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον κατ' αὐτὰ, διότι βεβαίως ἔτρεχε κίνδυνον ζωῆς, πιστοποιηθέντα κατὰ τὸ 1807 εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μεγάλου διερωμηγέως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Ἀλεξάνδρου Σούτσου, κατατομηθέντος (19—31 ὀκτωβρίου) ὡς προδόντος εἰς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας Σεβαστιάνην «τὸ ἀπόρρητον τῶν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας διαπραγματεύσεων»—κατὰ τὴν λέξιν τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντιῖου (Κωνσταντινούπολις, Β', σελ. 487).

Ὁ φιλίστωρ εὗρισκει μετὰ τὸν Σούτσον, καθὼς καὶ πρὶν αὐτοῦ φαναριώτας ἐπιφανεῖς φονευομένους, ἀνευ λόγου πάντοτε, πρὸς δήμευσιν κυρίως τῆς περιουσίας αὐτῶν, κηρυττομένων προδοτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν χρονικὴν περιόδον ἔβλαψε τὸν φονευθέντα Σούτσον ἡ φιλόγαλλος αὐτοῦ πολιτεία, ἐνῶ τοὺς Μουρούζας ἐξώντωσεν οὐχὶ ἢ πρὸς τοὺς ἑώσους ἀδελφικὴ στοργή, ἀλλ' ἢ δῆθεν ἀνεπιτηδειότης ἢ περὶ τὴν διοίκησιν ἢ περὶ τὰς διαπραγματεύσεις συνθηκῶν, εἴπερ ἀπέβαινον ἐπιζήμιοι τῇ τουρκικῇ κυβερνήσει, συνήθως ἠττωμένη, ἀλλὰ θελούση ἵνα κρατήσῃ ὅσα εἶχε πρὸ τῆς ἠττης· οὕτως ἔχομεν τὸν φόνον τῷ 1812 τῶν δύο ἀδελφῶν Μουρουζῶν Παναγιώτου καὶ Δημητρίου, ὧν «ἡ στέρησις δὲν ἦτο μικρὰ ζημία τοῦ ἡμετέρου γένους» (Φωτεινοῦ τ. Γ' σ. 561), μετὰ τὸν φόνον (1796) τοῦ Γεωργίου Μουρούζη. Συντετέλουν ἴσως καὶ αἱ κατὰ τῶν γαλλικῶν ἀνοησιῶν ἰδέαι τῶν εὐσεβῶν ἑλλήνων, καταδιωκόντων γάλλους ἐπαναστατικούς καὶ γαλλόφρονας Ἕλληνας· ὁ Φωτεινὸς (Γ' σ. 447), ἀφηγούμενος τὴν παῦσιν (1802) τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτσου, μαρτυρεῖ «πλὴν οἱ ἄρχοντες ἀμφοτέρων τῶν ἡγεμονιῶν (Βλαχίας καὶ Μολδαβίας), ὅ τε ἑωσσικὸς πρέσβυς, καὶ οἱ ἐν Βασιλευσίᾳ εὗρισκόμενοι ἡγεμόνες, Μουρούζης καὶ Ὑψηλάντης, μὴ παύοντες ἵνα τὸν κατατρέχωσιν ἐπιμόνωσ, ὡς ὄντα ἐκ τῆς φατρίας τῶν γάλλων, κατώρθωσαν ἵνα ἐξωσθῇ καὶ ἐκ τῆς Μολδαβίας». Ἦν δὲ τότε τὸ ἔτος 1802, ἢ δὲ Ὑψ. Πύλη ἦν ἤδη κεκρηυγμένη κατὰ τῶν ξενιζόντων ἐν Γαλλίας δογματῶν, μάλιστα μετὰ τὴν κατάλυσιν

(1797) τῆς ἄλλοτε τρομερᾶς δημοκρατίας τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Οἱ Ἕλληνες ὀρθόδοξοι ἐγκαιρῶς ἐμαθον τὰ ἐν Παρισίοις ἀνοίαις τερατοπορευόμενα, δηλὰ γε δὴ μετὰ ἔτος ἐν ἧ δύο δι' ἐπιστολῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1791 διὰ τῆς «Ἐφημερίδος» τῶν Μαρκιδῶν. Ἀλλὰ δύο βιβλία ἐφάνησαν διαφωτίζοντα συγχρόνως τοὺς Ἕλληνας, ἀμφοτέρω τὸ τοῦ τύπου φῶς ἰδόντα τῷ 1793· τὸ μὲν τοῦ πρεσβυτέρου Πολυζῶη Κοντοῦ «Νεκρικοὶ διάλογοι 10, συντεθέντες καὶ στιχουργηθέντες παρὰ τοῦ Αἰακοῦ εἰς τὸν ἄδην» κλπ. τὸ δὲ τοῦ κρητὸς ἱατροῦ Κηρύκου Χαιρέτη, ἐπιγραφόμενον «Ἱστορία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουίτζη ΓΣΤ', τοῦ φονευθέντος παρὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηκόων» κτλ. Ἀλλὰ μετὰ καὶ τῆς εἰδήσεως τῆς τῶν γάλλων ἐπαναστάσεως διεθρulloῦντο ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ὀνόματά τινα φιλοσόφων, ὧν αἱ διδασκαλῖαι καὶ τὰ συγγράμματα παρεσκεύασαν τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, παρὰ δὲ τῷ λαῷ καὶ τῇ λεγομένῃ διοικούσῃ Ἐκκλησίᾳ διεβοεῖτο τὸ ὄνομα τοῦ Βολταίρου. Καὶ ἔγραψε μὲν ὁ πελοποννήσιος ἱεροδιδάσκαλος Προκόπιος καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ, τῷ 1793, «Βιβλίον καλούμενον Ἐλεγχος κατὰ ἀθέων καὶ δυσσεβῶν» δίτομον, ἀλλ' ἦν αὐτὸ γενικωτέρα τις ἀντιρῆσις, οὐχί τι γενναῖον· γενικώτερον ἦτο τὸ τοῦ Κελεστίνου τοῦ Ῥοδίου, ἐκδοθὲν ἐν Τριεστῷ, τῷ 1793 μικρὸν βιβλίον «Ἡ ἀθλιότης τῶν δοκησισόφων, ἦτοι ἀπολογία ὑπὲρ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν πρὸς ἀναίρεσιν φιλοσοφικῶν πινῶν ληρημάτων», ὅμως εὐθὺ κατὰ Βολταίρου διηρθύνετο ἢ, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, τῷ 1793 ἐκδοθεῖσα «Ἀνασκευὴ τῆς τελευταῖον διερχμηνευθείσης διαθήκης τοῦ Βολταίρου» — βιβλίον ἀποδιδόμενον εἰς τὸν ἀείμνηστον Νικηφόρον Θεοτόκην, οὗ ἔργον λέγονται καὶ αἱ πολλαὶ καὶ σπουδαιόταται σημειώσεις, ἐν τέλει τοῦ ὀγκώδους τούτου βιβλίου.

Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ ποθούμενον ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν ἀποτέλεσμα πολὺ μακρὰν ἔμενεν, ἀδημονία δὲ κατεῖχε τοὺς εὐσεβεῖς, οὓς ἐστήριζον οὐκ ἅσας τὰς πατριῶς διδασκαλίας στηρίζοντες ἀγορεύεται μοναχοὶ, κατὰ τῆς βολτερικῆς ἀθείας φρουάττοντες. Τῇ 10 ἰουλίου 1796 πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Γεράσιμον Γ' ἔγραφον «Τὸ δὲ πάντων δεινῶν δεινότατον καὶ τῶν ἀνιαρῶν ἀνιαρῶτατον τοῦτο ἐστίν, ὅτι οἱ τοῦ ἀθέου τούτου Βολτέρου ὄπαδοι καὶ ἀκόλουθοι ἐτόλμησαν, φεῦ! ἤδη καὶ νὰ ἐκδώσουν βιβλίον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπλοϊκὴν διάλεκτον, τὸν ἀθεισμὸν περιέχον καὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ χριστιανισμοῦ· ζητοῦσι δ' ἐν ἐπιβλητικῷ τινὶ ἐπιλόγῳ εἶ τι συμβάλλον ἐφρόνουν πρὸς σωτηρίαν

καὶ προσηλυτισμὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. «Διὰ τοῦτο ἄπαντες ἡμεῖς οἱ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει ἀσκούμενοι, ἐν τε τοῖς μοναστηρίοις, καὶ ἐν ταῖς σκήταις καὶ ἐν τοῖς κελλίοις, δεινὸν τὸ δεινὸν ἠγησάμενοι..... ἂν καὶ γνωρίζομεν τὸν ζῆλον, ὁποῦ εὐρίσκεται εἰς τὰς ἀποστολικὰς ὑμῶν καρδίας... μὴ ἀγνοοῦντες ὅμως καὶ τὰς πολλὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους φροντίδας, ὑπὸ τῶν ὁποίων περιστοιχίζεσθε..... δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν ἵνα διεγερθῆτε ὁμοθυμαδὸν, καὶ διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ὑμῶν ἀφορισμοῦ, συνοδευομένου μὲ μίαν ἐγκύκλιον, ἐμποδίσῃτε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ διαληφθέντος ἀθέου βιβλιαρίου, ἀφορίζοντες μὲν ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ τὸ ἀναγινώσκουν...ἐπευλογοῦντες δὲ ἐκείνους, ὅσοι ἤθελαν τὸ ἀγοράζουσαν διὰ τὰ κατακαίουσαν..... καὶ διὰ τῶν ἐπιτιμίων συστειλάτε, ἀνακόψατε καὶ ἐμποδίσατε τοῦ πνεύματος τούτου τὴν ὁρμήν, τῆς γαγγραίνης ταύτης τὴν νομήν, τῆς πικρᾶς ταύτης βλάβης καὶ τοῦ ζιζανίου τὴν φωνήν, τοῦ κατακλυσμοῦ τούτου τὴν φορὰν, τοῦ λοιμοῦ τούτου τὴν φθορὰν..... Εἰ μὲν οὖν τὸ κακὸν διορθώσατε, πάντως καὶ τὸ ἐπικείμενον ἀπαραίτητον ὑμῖν χρέος ἀποτίσατε, καὶ τῶν τοῖς ἀληθινοῖς ποιμέσιν ἀποκειμένων γερῶν ἀξιοθήσεσθε. Εἰ δ' οὖν, ὅπερ ἀπευχόμεθα γενέσθαι ἐπὶ τῶν πολυχρονίων ἡμερῶν τῆς ὑμετέρας σοφωτάτης παναγιότητος, ἡμεῖς ὅμως τὸ ἐπικείμενον ἡμῖν χρέος τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀγάπης ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἀποπληρώσομεν· περαιτέρω γὰρ τούτου ἡ ἡμετέρα οὐ φθάσει δύναμις. Αἱ δὲ ἅγιοι ὑμῶν εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι εἶψαν μετ' ἡμῶν». Ἡ ἐπιστολὴ ἀναγινώσκειται ἐν φύλλοις 26α—28β τοῦ 207 χειρογράφου τῆς τοῦ Βατοπεδίου βιβλιοθήκης, ἄνευ ἐπισημειώσεώς τινος μανθανούσης ἡμᾶς τὴν κατὰ τῶν βολταιρικῶν βλασφημιῶν πατριαρχικὴν ἀπόφασιν, ἄγνωστόν μοι δὲ μένει καὶ τὸ ἑλληνιστὶ ἐκδοθὲν βιβλιάριον τὸ διαδίδον «τὸν ἀθεϊσμόν καὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ χριστιανισμοῦ».

Δύο σχεδὸν ἔτη μετὰ τὴν ἀγορευτικὴν πρότασιν, ἐκινήθη τὸ Πατριαρχεῖον, ἐκτυπῶσαν, ἐν τῷ ὑπὸ Γρηγορίου Ε' ἐπανασυσταθέντι πατριαρχικῷ τυπογραφεῖῳ, κατὰ τὸν Μακροῖον τὸν Σέργιον (παρὰ Σάδα, Μεσαιων. Βιβλιοθήκης τ. Γ', σ. 394), παρὰ τῷ Πογὸς Ἰωάννου τῷ ἐξ ἄρμενίων» κατὰ Βρετὸν Παπαδόπουλον (Νεοεσλ. Φιλγ. Β' ἀριθ. 291) καὶ Σάδα (Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος σ. 633), τὴν τοῦ Ἀνθίμου πατριαρχοῦ Ἱεροσολύμων «Πατρικὴν Διδασκαλίαν» τῷ 1798, πρὸς ἐκπολέμωσιν τῶν φιλελευθέρων ἀπὸ Γαλλίας κληρυμάτων καὶ πρὸς διδασκαλίαν τῶν τῆς Ὑψ. Πύλης ὑπηκόων ἐλλήνων ἵνα πιστοὶ μένωσιν

εἰς τὴν «θεόθεν τεταγμένην ἐφ' ἡμᾶς ἀρχήν». Καὶ φρονεῖ μὲν ὁ Σέργιος Μακραιοῦς ὅτι τὸ φυλλάδιον, ψευδεπίγραφον ὄν, ἐγράφη, κατὰ διαταγὴν τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ε' ὑπὸ τινος Ἑλλήνου ἀγνώστου, ἐτυπώθη ἐν καιρῷ ἀσθενείας τοῦ Ἀνθίμου, μετὰ τὴν ἀνάδῳσιν ἀποκηρύξαντος αὐτό, καθὼς ἀπεδοκίμασαν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰσὶν εἰκοτολογίαι τοῦ Μακραιοῦ, σιτιζομένου μὲν ἐν τῷ κατὰ τὸ Φανάρι (ΚΠόλεως) ἀγιοταφικῷ μετοχίῳ, πᾶσαν δ' ἀποδοκιμάζοντος προᾶξιν τοῦ Γρηγορίου. Ὅτι δὲ ψεύδη τὰ γραφόμενα συμπεραίνουσιν οἱ καλῶς ἐρευνῶντες τὴν διοίκησιν τῆς «θεόθεν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένης ἀρχῆς». Τίς πιστεύει δ' ὅτι ὁ Ἀνθιμος καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀτιμωρητεῖ ἤθελον κατακρίνει βιβλίον γράφον ὑπὲρ τῆς σουλτανικῆς ἐξουσίας καὶ κατὰ τῶν ἐξεγειρόντων λαοὺς καθ' ἡγεμόνων; Καὶ ἐπίστευεν ὁ Σέργιος ὅτι, ὁ τὴν ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου καὶ κατὰ φιλελευθέρων γάλλων πατριαρχικὴν «Διδασκαλίαν» κατακρίνων ἤθελε φέρει πολὺν καιρὸν τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὤμων;

Ἄλλὰ, ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς «Πατρικῆς Διδασκαλίας» τὸ Πατριαρχεῖον, κατ' ἀπαίτησιν βεβαίως τῆς Ὑψ. Πύλης, ἀπεφάσισε τὴν ἀποστολὴν ἐξάρχων, ὡς σήμερον λέγομεν, ἢ κατηχητῶν εἰς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαρχίας Παλαιῶν Πατρῶν, Λακεδαιμονίας, Μονεμβασίας, Ἀμυκλῶν, Ὠλένης, καὶ εἰς Ἰωάννινα καὶ Ἄρταν, ἀποστεῖλαν εἰς τὰς πρώτας τὸν ἱεροκήρυκα διδάσκαλον Ἀγάπιον, βεβαίως τὸν Λεονάρδον, εἰς τὰς δύο ἡπειρωτικὰς τὸν διδάσκαλον Διονύσιον, τὸν μεταφράστην ἴσως Συμεὼν τοῦ νέου θεολόγου, οὗ τὰ ἔργα ἐξεδόθησαν ἐν Βενετία, τῷ 1790. Ἡ πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἐπιστολὴ σώζεται, ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ μεταγεγραμμένη, εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 7 πατριαρχικὸν κώδικα, μανθάνομεν δ' ἐξ αὐτῆς ὅτι, καθ' ἃ καὶ οἱ δύο διδάσκαλοι θὰ λαλήσωσι καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις, πρέπει «να φυλάττωσι τὰ τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως ἀπαράτρεπτα, **να μὴ ἐκκλίνωσιν ἐκ συναρπαγῆς εἰς τι τῶν ἀπενευκταίων, καὶ να μὴ περιπέσωσιν εἰς τὴν φθοροποιὸν νεωστὶ ἀναφανείσαν λύμην**». Ἐννοοῦνται διὰ τούτων τὰ ξενίζοντα δόγματα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ αἱ ποικίλαι παρορμήσεις πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἡ δὲ ἀγγελία τῆς πρὸς τοὺς ἡπειρωτάς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς ὅτι, ὁ Διονύσιος **θὰ ὀμιλήσῃ τὰ εἰκότα** πρὸς τοὺς μητροπολίτας Ἰωαννίνων καὶ Ἄρτης, ΣΥΝΕΠΙΦΕΡΟΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΥΨΗΛΟΝ ΟΡΙΣΜΟΝ, δεικνύει ὅτι συνειργάσθη, κατὰ καθήκον, τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ τῆς Ὑψ. Πύλης, καὶ ἀπέστειλε τοὺς ἱεροκήρυκας τοὺς

δύο, κατὰ ἰούλιον τοῦ 1797, δύο δηλαδὴ μῆνας μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀριστοκρατίας τῶν ἐνετῶν.

Φαίνεται δ' ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο παρεκίνησε τοὺς ἐν Ἀνατολῇ κατοικοῦντας, Ἕλληνας καὶ τούρκους, εἰς ἀντίστασιν· καὶ τί μὲν ἔπραξαν ἀρμένιοι καὶ τούρκοι δι' ἑαυτοὺς ἀγνοῶ, ἀλλὰ γινώσκωμεν ὅτι συνέπραξαν οἱ τούρκοι μεθ' ἡμῶν εἰς σωτηρίαν γενεᾶς εὐσεβοῦς, ἧς ὀλίγοι παραφυλλίδες ἔλειπον, θαυμάζουσαι τοὺς διαδίδοντας φιλελευθέρως ἰδέας, ἧ καὶ ταύτας ἀποδεχόμεναι, παρεσκίασαν μέλλον τεῖνον εἰς ἀπρμάκρυνσιν ἀπὸ πάσης πατρίου διδασκαλίας, ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς. Οἱ φρόνιμοι τοιαύτην καταστροφὴν ἐφοβοῦντο, καὶ διὰ τοῦτο ὑπεστήριξαν τὴν διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν εἰς τὸν ἱερὸν αὐτὸν πόλεμον· καὶ, ἐὰν ἐπιτρέπηται μοι ἡ τολμηρία, πρῶτος ἦλθεν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦτον βοηθὸς ὁ κωνσταντινοπολίτης Ἀλέξανδρος Κάλφογλου, οὗ δύο στιχοργήματα ἄξιέπαινα ἐξέδωκεν ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος εἰς τὴν «Κωνσταντινούπολιν» αὐτοῦ (τ. Γ' σ. 601—2), δυστυχῶς οὐδὲν περὶ τοῦ Κάλφογλου βιογραφικὸν προσθεῖς, καίπερ ἀπολαύοντός τινος τιμῆς, ἀφοῦ Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων κρίνει, τῷ 1817, ὅτι «εἰς τὴν ἤδη σὺν Θεῷ ἀρχίσασαν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἥπειρος καυχᾶται εἰς τοὺς . . . ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς . . . ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τοὺς Ἰακωβάκας, καὶ Καλφόγλους, καὶ Δραγομανάκας, καὶ τοὺς ἀγγινουστάτους Ρίζους τῆς, (Γραμματικῶν τόμος Α' (ὁ καὶ μόνος) σελ. κθ')· ὁ Κάλφογλος ἔγραψεν «Ἠθικὴν στιχοργίαν πρὸς τὸν ἐν Βουκουρεστίῳ ἀνεψιὸν αὐτοῦ, εὐρεθεῖσαν ἐν ΚΠόλει ἐπὶ ἔτους 1797». Ἴσως ἐξεδόθη τύποις τότε· ἀλλ' ἐξέδωκεν αὐτὴν ὁ Γ. Π. Κρέμος, ἐν Λειψίᾳ, τῷ 1870, ἐκτεινομένην εἰς 910 στίχους. Καίτοι γράφεται ἐπὶ σκοπῷ ἵνα παραστήσῃ πιστῶς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐν Βλαχίᾳ κατάστασιν, ἀλλὰ φαίνεται κατὰ τῶν ἐπιζημιῶν ἡμῖν διδαγμάτων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀπειθυνομένη· Ἐξ ἑβδομήκοντα πέντε στίχων (495—570) ἀποσπᾷ τινάς.

Μυστηρίων Ἐκκλησίας, γνῶσιν θεῶν ἐντολῶν
δὲν μανθάνουν, δὲν ἀκούουν οὐδὲν μάθημα καλόν·
Προκομμένος, νέος, ἄρχων, τερμπιές*, ἀνὴρ σοφὸς
δὲν πηγαῖν· εἰς ἐκκλησίαν, γαλλικὸν δὲ ἔχει φῶς.
θεῖον λόγον δὲν ἀκούει ἀπὸ ἄμβωνος κανεῖς·
Θεοῦ λόγον ἀγνοοῦσι καὶ παιδία καὶ γονεῖς·
ὄθεν νέον εἰς τὰ θεῖα δὲν θὰ δῆς μὲ προκοπή·

* εὐάγωγος.

ἐκεῖ περὶ εὐσεβείας εἶναι ἄκρα σιωπή.

Καὶ μανθάνουν δέκα χρόνους ἕνα, δυὸ ἑλληνικά,
ἄλλους τόσους ἕ τὸν φραντζέζον πέντε λέξεις γαλλικά.

Ἄπ' ἐκεῖνον πλὴ μανθάνουν τῆς θρησκείας τὰς ἀρχὰς
εἰς ὀλέθρια βιβλία, εἰς φθοροποιὰς πηγὰς.

Καὶ ἕ τὴν Πόλιν πολλοὶ νέοι ἀρχισὰν νὰ φωτισθοῦν,
ἀπὸ γάλλους ἀθεεῖας λίμπερα νὰ διδαχθοῦν.

Καταλύουν παρθήσια, κρέας τρωῶν ἀραδικῶς,
«Ἄδικία, ἀσελγεία, λέγουν, νόμος φυσικός».

Λόγος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ κανὼν εἶν' ὀκληρὸς
εἰς ἐκεῖνους ἵποῦ φωτίζουσι φλόγες γαλλικοῦ πυρός.

Νέοι γίνονται τῆς μόδας καὶ φιλόσοφοι εὐθύς,
ἐναρέτους διδασκάλους ἀποδείχνουσι ἀμαθεῖς.

Μιραμπώ, Ρουσώ, Βολταίρου ἐγκαυχῶνται μαθηταί,
ἂν καὶ δὲν τοὺς ἐννοοῦσιν, οὐτ' ἀνέγνωσαν ποτὲ.

Οἱ διδάσκαλ' οἱ φραντζέζοι μὲ τοιούτους μαθητὰς
ἔλκουσιν ὅλους τοὺς νέους καὶ τοὺς κάμνουσι μιμητὰς.

*Ὅθεν μὲ αὐτὰ τὰ φῶτα, μὲ φραντζέζικα χαρτὰ,
ἀναιδῶς οἱ νέοι βάζουσι εἰς τὰ σπήλια τῶν φωτῶν».*

Ἄπὸ τῶν τοῦ Κάλφογλου στίχων φαίνεται σαφῆς ἡ καταφορὰ
κατὰ τῆς παραφορᾶς τῶν γάλλων, καθ' ὧν καὶ ἕτερος ἔλλην, πολλὰ
ἔτη πρὸ αὐτῆς, ἐστιχοῦργεῖ, κατακλείων τὸ στιχοῦργημα διὰ τῶν λέ-
ξεων τούτων (64 στιχ. κ. ἐξ.)

Λοιπὸν ἄς παύσῃ ἡ πανουργία,
τῶν κακογάλλων ἡ δυναστεία
ἄς λάβῃ τέλος μὲ θρηνηφδία
νὰ ἀνατείλῃ ἡμέρα ἵκείνη
εἰς τὴν ὁποῖαν μέλλει νὰ κλίνη
τοῦ Λουδοβίκου ἡ βασιλεία,
ποῦ τὸν παιδεύει δίκη ἡ θεία.

καὶ πρόκειται μὲν περὶ παλαιότερου Λουδοβίκου, ἀλλὰ, καθὰ πα-
ρετήρησε καὶ Σοφοκλῆς ὁ ἐξ Οἰκονόμων «ἀναγνωρίζομεν τὸ αἴσθημα
τοῦ στιχοῦργοῦ, ἐν ᾧ ἐπιφαίνεται καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς (=Νεκρώ-
σιμος ἀκολουθία εἰς τοὺς φραντζέζους) τὸ θρησκευτικὸν στοιχεῖον
πολὺ συντελέσαν εἰς τηλικούτων καταρῶν ἐκσφενδόνισιν, τὸ παραμυ-
θητικὸν τῶν ἀδυνάτων, ἀδικουμένων, καταφύγιον» (προλεγ. εἰς Ψόγον

νικοπιανῆς τοῦ Νικολάου Ἀλ. Μανροκορδάτου, σ. 25—ἐν Βενε-
τία, 1876).

Ὁ τῆς «Στιχοουργίας» ἐκδότης Κρέμος φρονεῖ (ἐν προλόγῳ) ὅτι ὁ Κάλφογλους ἀπέθανε πρὸ τοῦ 1797, καὶ λοιπὸν, εἴπερ ἡ ἐπιστολὴ ἢ διὰ στίχων, πρὸς τὸν ἀνεψιὸν, ἐγράφη πρὸ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Γρηγορίου πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς Ἡπειροῦ καὶ Πελοποννήσου, δηλοῖ ὅτι πολλοὶ, πρὶν ἢ Ὑψ. Πύλη συνεργασθῆ μετὰ τοῦ Πατριαρχείου, διεφώτιζον τὸν λαόν· Ἀλλ' ἀπητειτο καὶ σημαινόντων προσώπων, μάλιστα κληρικῶν, ἢ πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους συμβουλή ἢ ἀκουσθῆ, διαδομένη διὰ φυλλαδίων. Ἐπιφανὲς ὄνομα ἦτο τότε τὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου, ὃς ἐξέδωκε, βεβαίως ἀπαιτήσει τοῦ σουλτάνου Σελήμ Γ', ἐν ΚΠόλει, τὴν «Πατρικὴν Διδασκαλίαν... εἰς ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν», συντεθεισαν—ὡς πρὸς τὸ μέρος τῶν στίχων—ὑπὸ λογίου γραικοῦ, ἐξ ἐκείνων, ὅσοι, ὄντες ὄχι νεανίσκοι, ἀπεδοκίμαζον τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, προτρέπουσαν τὸ ἔθνος ἡμῶν ἵνα συνενωθῆ καὶ συστρατεύῃ μετ' αὐτῆς, μαχομένης ὑπὲρ ἐλευθερίας. Ὁ ἀειμνηστος Ἀνθιμος, σφοδρότερον κατὰ τῶν γάλλων ἐπεξῆλθε, γράψας—ἢ ἐπιτρέψας ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ἵνα γραφῆ—ὅτι «ὁ ἀρχεκάκος καὶ πονηρὸς ὄφις ἐπενόησε τὸ ἔθνος τῶν γάλλων διὰ τὴν κολάσιν τὸ ἀνθρώπινον γένος» (Παπαδ. Βρετοῦ Νεοελ. Φιλ. Β' σ. 109), ἐκτείνας δὲ μακρὰν διδασκαλίαν εἰκοσασέλιδον, ὅπως συγκρατήσῃ τὸ τῶν ἐλλήνων ἔθνος πιστὸν εἰς τὴν «θεόθεν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην» κτλ. Ἴσως ἀποδειχθῆ μὲν τῶν ἡμερῶν ὅτι, ἂν τινες τοῦ Ἀνθίμου στίχοι κατὰ τῆς κηρυττομένης ὑπὸ γάλλων ἐλευθερίας καθὸ «γεννήματος τοῦ διαβόλου... συστήματος φαντασιώδους... ἀντικειμένης εἰς τὴν θρησκείαν... προξενούσης ζημίας, φόνους, ἀρπαγὰς» θεωρηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνεμοδιωκτῶν ὑπερβολικοὶ ὡς ἰδέαι καὶ λέξεις, ἀλλὰ τὸ κήρυγμα τὸ πατριαρχικὸν ὅτι, ἢ κατὰ γάλλους ἐλευθερία προξενεῖ «τελείαν ἀσέβειαν, ψυχικὴν ἀπώλειαν»—ὅτι δυνατόν ἵνα συνεπαγάγῃ «πτωχείαν, δυστυχίαν, ἀκαταστασίαν... καὶ, τὸ καθ' αὐτὸ σκοπούμενον ταύτης τῆς ἐλευθερίας, ὀλιγαρχίαν μισητὴν καὶ τυραννίαν, ὡς ἐκ τῆς πείρας φαίνεται»—θὰ φανῆ κρίσις εὐθεῖα ἀνδρὸς συνετοῦ βλέποντος πέραν τῆς σκιαῆς αὐτοῦ. Λίαν δ' εὐνοϊκῶς τῇ ἐπαναστάσει προσκείμενος Ἀδαμάντιος ὁ Κοραῆς ἐξήτησε διὰ τῆς «Ἀδελφικῆς Διδασκαλίας» αὐτοῦ ἵνα ἀνασκευάσῃ καὶ τὰ ἀκριβῆ καὶ τὰ ὑπὲρ τὸ δέον εἰρημένα τῆς «Πατρικῆς» συγχρόνως, ὄργανον γενόμενος ἴσως ἄλλης προπαγάνδας· διότι, ἐὰν αὐτὸς φρονῆ ὅτι πατριάρχης συνετὸς, εὐσεβὴς, πεπαιδευμέ-

νος, ὄργανον δύναται ἂν ἀποβῆ δυναστείας ξένης, επικυρώσασθαι ὅμως τὰ ἐκκλησιαστικά ἡμῶν δίκαια, τίς ἡμᾶς κωλύει ἂν ἀποδεξώμεθα ὅτι καὶ ὁ γράψας τὴν «Ἀδελφικὴν», ὅσον Κοραῆς καὶ ἂν ἦναι, δυνατόν ἂν ἀποβῆ ξένης κυβερνήσεως ὄργανον; γράφων διθυράμβους ὑπὲρ ἐλευθερίας, τῆς κηρυττομένης; ἧς, ἐν τούτοις, κατεδίκασε τὰς παράφρονας ὑπερβολὰς.

Καὶ ἐντούτοις, συγχρόνως τῇ πατριαρχικῇ «Αἰδασκαλίᾳ», Βασίλειος ἱατρός, ὁ καὶ μουσικός, ἀνὴρ βυζάντιος, ἔφορος τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, ἐξετύπωσε μὲν, ἐν τῷ τυπογραφείῳ τούτῳ—«ἀξιώσει τοῦ (τότε) πατριάρχου Γρηγορίου»—Χριστιανικὴν Ἀπολογία*—«συντεθεισάν μὲν ὑπὸ τινος φιλαδέλφου Χριστιανοῦ»—**ἐμφανισθεῖσαν** ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τούτου τῇ λογοκριτικῇ τῶν βιβλίων πατριαρχικῇ ἐπιτροπείᾳ—συνέγραψε δὲ συγχρόνως «Σωτήριον Ὅρμον» (1798) τύποις ἐκδοθέντα μεθ' ἐπταετίαν, ἐν Βιέννῃ. Τὸ χειρόγραφον ἐγκαιρῶς ὑπεβλήθη τῇ συνόδῳ τοῦ Γρηγορίου Ε', παρεπέμφθη πρὸς ἐξέτασιν Γερασίου μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, ἀνεγνώσθη καὶ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου «καὶ ἐπιθεωρήσαντες εὖρον ἄμεμπτον καὶ ἄξιονἐπαινέσαντες σύμπαντες τὸν ἔνθεον (τοῦ συγγραφέως) ζῆλον, ἐμπνευσθέντος τὴν θεῖαν χάριν εἰς κατάληψιν τῶν θεῶν Γραφῶν καὶ ἔννοιῶν». Πατριάρχαι καὶ κληρικοὶ κατέκρινον τὰ δῆθεν φιλελεύθερα τῶν γάλλων φρονήματα, οἷα μάλιστα ἐνεφανίσθησαν τῷ 1793, καὶ πάντες οἱ φρόνιμοι Ἕλληνες ἐγίνωσκον καὶ αὐτοὶ τὰς ἰδέας τῶν πατριαρχῶν, ὡς ὑπερμάχων τῆς εἰς Θεὸν πίστεως, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐπανάστασις ἀπεκήρυξεν ὅτι τῷ 1792 ἐξεδίδετο ἐν Βενετίᾳ ὁ τοῦ Προκοπίου πελοποννησίου δίτομος Ἑλεγχος κατὰ ἀθέων καὶ δυσσεβῶν, εἰς τὸν Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου προσεφωνεῖτο εἰς αὐτὸν προσεφωνήθη τῷ 1797 τὸ ἀκατανόητον τοῦ Σεργίου Μακραιῶ «Τρόπαιον ἐκ τῆς ἑλλαδικῆς πανοπλίας κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ κοπερνικείου συστήματος, διότι ἦν αὐτὸς «κλέος τῶν εὐσεβῶν, δόξα τῆς Ἐκκλησίας, ἀντίληψις τῶν δεομένων ἐπικουρίας πρὸς πᾶσαν πνευματικὴν πάλην». Ἐφρόνουν ὁμοίως τῷ Ἀνθίμῳ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ τὸν τοῦ Βασιλείου «Σωτήριον Ὅρμον» εὐλογήσαντες, ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1798. Εἰς τὸν πρόλογον «τῷ φιλαναγνώστῃ» γράφει ὁ Βασίλειος σαφῶς τὸν λόγον τῆς συγγραφῆς, ἄξιον μελέτης συντόνου «Παρατηρῶν τὴν φθορὰν τῶν ἡθῶν τῶν πολλῶν, μάλιστα δὲ τῶν νέων, προχωροῦσαν εἰς τὸ χειρόν, καὶ στοχαζόμενος ὅτι, αὕτη ἡ λύμη διεδόθη ἀπὸ τὴν σπουδῆν τῶν διεφθαγμένων

* Ἀθανασίου ἱερομονάχου τοῦ Παρίου.

νων φιλοσοφικῶν λεγομένων βιβλίων τοῦ αἰῶνός μας, εἰς τὰ ὁποῖα ΟΛΕΘΡΙΩΣ ΔΕΙΚΝΥΟΥΣΙΝ ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΤΗΝ ΚΛΙΣΙΝ, καὶ τὰ ἐκθειάζουν ὡς σοφώτατα, χωρὶς νὰ ἐννοοῦν τὸ ψεῦδος τῶν, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀπώλειαν τῶν ἡθῶν τους, καὶ ἐκ τούτου ὀλεθρίως ἀμελοῦσι τὴν σπουδὴν τῆς θείας φιλοσοφίας, μὲ τὸ νὰ καθηδύωνται εἰς τὸν ἐκλελυμένον τρόπον τῆς ζωῆς, ὅπου διδάσκουσι τὰ τῆς ἀπωλείας ταῦτα συγγράμματα.... Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐγὼ δραξάμενος τὴν ἀθείαν καὶ ἀπώλειαν τοῦ θηέντος γένους τῶν γάλλων, ὡς πραγματικὴν καὶ φανερὰν ἀπόδειξιν τῆς μεγίστης βλάβης καὶ φθορᾶς τῶν ἀνθρωπίνων ἡθῶν, τῆς προσγινομένης ἐκ τῶν τοιούτων φιλοσοφικῶν λεγομένων συγγραμμάτων, συνέγραψα τὸ παρὸν βιβλίον» κλπ.

Ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς συγγραφῆς τοῦ Σωτηρίου Ὁρμου μέχρι τῆς ἐκτυπώσεως αὐτοῦ συγγραφεῖς ἐξεδόθη ὁ τοῦ κεφαλληνίου Μακαρίου Καβαδίου Λόγος ὁ κατὰ Οὐολταίρου, ἐν Βενετία, τῷ 1802, ὃς, ὡς ἔοικε, διεδίδετο πληθυνόμενος δι' ἀντιγράφων, ὧν εἶδον ἐν κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μου. Ἀλλὰ τῷ 1803 συνετέθη τὸ μικρὸν διὰ στίχων δρᾶμα «Τὸ φανάρι τοῦ Διογένους, ἐπιγραφόμενον Ἐπάνοδος τοῦ Διογένους». Τοῦ βιβλιδίου τούτου ὑπ' ὄψιν ἔχω τὴν ἐν Κπόλει ἔκδοσιν τοῦ 1846, φροντίδι τοῦ φιλιπποπολίτου Γεωργίου Π. Κ. Μουσικοῦ, ὃς καθιστᾷ γνωστὸν ἡμῖν ὅτι δύο πρότερον ἔκδοσεις ἐγένοντο τοῦ «Φαναρίου», ἡ μὲν ἐν ΚΠόλει, ἡ δὲ ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου, κατόπιν ἐκείνης, ἀνευ δηλώσεως ἀμφοτέραι τοῦ στιχοῦργοῦ ἦν δὲ οὗτος Ἀγάπιος ἀρχιμανδρίτης, ἐν τῇ νήσῳ Κῶ γεννηθεὶς, οὗ ἐμνήσθη ἐν ἰδίᾳ μου διατριβῇ (Ὁ κώδιξ τοῦ πρώην Σταγῶν Παίδιου) ἐν Θ' τόμῳ τῆς «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας». Τὸ στιχοῦργημα σατυρίζει τὸν Βολταίρον, ἐπιτιθέμενον κατὰ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ. Εἰς ἐν μέρος, ὅπου ὁ Διογένης ἐρωτᾷ, ἀποκρίνεται μὲν ὁ Βολταίρος, ἀναορεῖ δ' ὁ κυνικὸς φιλόσοφος, ἀνελθὼν ἐκ τοῦ ἄδου' λόγου χάριν.

Βολ. Ἐκαμα ἐγὼ μεγάλα πράγματα κατ' ἐξοχὴν
 πρώτον ἔστην ἀποστασίαν ἐγὼ ἔδωκα ψυχὴν
 πρὸ ἐτῶν ἤδη τοσοῦτων ἔσπειρα εἰς τὸν λαόν
 ἓνα πνεῦμ' ἀποστασίας. Διογ. Ὄθεν εἶς ἀπατεῶν,
 καὶ φθόρεὺς καὶ δημεγέρτης, καὶ πολλὰ κακοποιός,
 κ' ἐξ αἰτίας σου ἐβλάφθη ὁ ἀθῶος ὁ λαός

Βολ. Ἐκατόρθωσα καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα εἶν' γνωστὰ
 ποῦ μικροὶ, μεγάλοι, ὅλοι τὰ νομίζουσι θαυμαστά·

Παλαιὰν καὶ Νεὰν ἅμα ταῖς ἀναίρεσα εὐθὺς,
~~μὲ τί λόγον καὶ εἰς τοῦτο θεὸν νὰ μοὶ ἀντισταθῆς ;~~

Διογ. Κ' ἐπενόησες καμμίαν πλέον πιθανὴν ἀρχὴν
 ἔξω ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως τὴν Γραφὴν καὶ ἐποχὴν ;
 ἢ τῆς Νέας καλητέραν ἢ ὁμοίαν ἠθικὴν,
 καὶ νομοθεσίαν ἅμα σὰν τὴν εὐαγγελικὴν ;

Βολ. Κατηγόρησα ἐν πρώτοις τὴν νηστείαν τῶν γραικῶν
 ὅτι τὴν κρεοφαγίαν ἔχουν μόνον γιὰ κακόν.

Καὶ τῶν δυτικῶν ἀκόμη περιγέλασα τὸν νοῦν,
 ὅτι τὸν Θεὸν ἀφίνουν καὶ τὸν πάπα προσκυνοῦν.

Ἔλεγε καὶ τοὺς λουτρᾶνους εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ κρατοῦν
 ὅτι εἶν' εἰσαθρομένοι καὶ τυφλὰ περιπατοῦν

Διογ. Καὶ λοιπὸν δὲν ἔχεις ὄλωσ, τρισκατάρατε, Θεὸν,
 φεῦγ' ἀπ' ἐμπροσθέν μου ζῶον ἄθροσκον, κακοποιόν.

Λοιπὸν, ἀπὸ τοῦ 1796 πατριάρχαι, ἐπίσκοποι, ἱεροκήρυκες, διδά-
 σκαλοι, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἐμπνεόμενοι, πάντες εἰργάζοντο ἵνα
 ἀποτρέψωσι τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς ἀποδοχῆς τῶν διδαγμάτων τῶν γάλλ-
 λων διδασκάλων καὶ κηρύκων τῆς ἐλευθερίας, συγγράφοι, διδάσκον-
 τες, κηρύττοντες, ἐγκυκλίους, ἐνίοτε βιαίας, ἐκδίδοντες, μ' ὅλον ὅτι
 εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐσηματίζετο καὶ φατορία γαλλόφωνων, καὶ κατ'
 ἀντίθεσιν ὠσσοφρων, ἀντιτιθέμεναι πρὸς ἀλλήλας, ἀναβιβάζουσαι ἢ
 μία τὸν εὐνοούμενον αὐτῇ πατριάρχην, καταβιβάζουσαι δ' ἕτερον ἢ ἄλ-
 λη, οὐ χαίροντα τὴν εὐνοίαν αὐτῆς. Ἄλλ' ἢ νέα γενεὰ τοῦ ἑλληνικοῦ
 ἔθνους, οἱ συνήθειοι χάσκακες, ἔχαινον ἀκούοντες τὴν καινὴν διδασκα-
 λίαν, καὶ πρὸς αὐτὴν τὸν βίον ῥυθμίζοντες, ἐζήτουν ἵνα ζῶσιν ἐλεύθε-
 ροὶ τῶν ἀπὸ τῆς θρησκείας δεσμῶν, φυσικὴν ζῶντες ζῶην, φυσικὸν
 νόμον ἀκούοντες, ἢ μὴ ἀκούοντες οὐδένα· καὶ δυστυχῶς ἐγένοντο περισ-
 σότεροι παρ' ἡμέραν οἱ τοιοῦτοι, καὶ τὰ ποτελέσματα ἐπὶ τῆς ἐπιζημιώτατα
 εἰς τὸν βίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐκραγείσης μετ' ὀλίγον τῆς ἑλληνικῆς
 ἐπαναστάσεως, εἰς ἣν ἐπὶ τριακόσια πενήντα ἔτη παρεσκευάζετο τὸ ἑλ-
 ληνικὸν ἔθνος. «Ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν ἦν καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν συνήθων κατ'
 ἀρχάς, διότι ἡ πολιτικὴ τάξις τῶν προεστώτων, οἰκοκυραίων, καὶ προ-
 κρίτων, ἥτις ἀνέλαβε καὶ ἔφερον αὐτὸν εἰς πέρας, οὕσα κατ' ἐξοχὴν
 πατριαρχική, δὲν ἠδύνατο ἄλλην ἔννοιαν νὰ σχηματίσῃ περὶ αὐτοῦ.
 Ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος ἦν τὸ σύνθημά της, ὁ διπλοῦς δὲ σκοπὸς
 οὗτος ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ὀθωμανικῆς δυναστείας

καὶ τῆς ἐξέσεως τῶν τούρκων, ὡς συνέβη ἐν Σερβία. Ἄλλη ὅμως ἡ Σερβία, καὶ ἄλλη ἢ Ἑλλάς· ἡ Σερβία, μεσόγειος οὖσα, μικρὰν εἶχεν ἐπιμιξίαν μὲ τὰ ἄλλα κράτη· ὅθεν ἐλαχίστη ὑπῆρχεν ἡ ἐπαφὴ τῆς μὲ τὰς νέας ιδέας τοῦ αἰῶνος ἡμῶν. Τῆς Ἑλλάδος ἡ ἐπανάστασις, ἔνεκα τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως, ἔνεκα τῶν παραλίων, τῆς ναυτιλίας, καὶ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς, ἔνεκα τῆς ἐπιμιξίας τῆς μεθ' ἀπάσης τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως μετὰ τῆς Γαλλίας, τῆς ἐστίας αὐτῆς τῶν νέων ιδεῶν, ἐπόμενον ἦτο νὰ λάβῃ διαστάσεις ἄλλας, καὶ τὰς ἔλαβε τρώντι. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ δυναστικῆς ἢ πολιτικῆς, ἐγένετο καὶ κοινωνικῆ. Οἱ λόγιοι αὐτῆς, οἱ σπουδασταὶ, πάντες οἱ φυγάδες, ὅσοι, καταδιωκόμενοι ἔνεκα τῶν ἀνατρεπτικῶν ιδεῶν των, συνέδρουν ἵνα μετὰσχῶσι τοῦ ἀγῶνος, ζητοῦντες ἄσυλον, ἦσαν ἀπόστολοι τῶν κοινωνικῶν νεωτερισμῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς αὐτοὶ οἱ πρωτοστάται τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἀπεκαλέσθησαν κοτζαμπάσαι καὶ τουρκολάτραι, τὰ ὑπάρχοντα ἦθη καὶ ἔθιμα (ἀπεκαλέσθησαν) ἰδέαι ἐσχωρησμέναι, καὶ αὐταὶ αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις ἐπεκρίνοντο ὡς προλήψεις.—Παραλλήλως σχεδὸν πρὸς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον συνεβάρδιζε καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἀνταγωνισμὸς τῶν νέων κατὰ τῶν ὑφισταμένων ιδεῶν. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ὀλίγον κατ' ὀλίγον περιεβάλλετο τὸν χιτῶνα τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως· ἀπὸ πολιτικῆς ἐγένετο καὶ κοινωνικῆ, καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, ὡς καὶ τῆς γαλλικῆς,

**ΕΜΕΛΛΕΝ' ΑΦΗΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΕΛΑΦΟΥΣ
ΕΡΕΠΙΑ ΜΟΝΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ.**

Αἱ κρίσεις αὐταὶ ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ καλάμου τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Σπηλιωτάκη, γράψαντος καὶ ἐκδότος ἱστορικὴν μελέτην λαμπρὰν, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τὸν τίτλον. «Ἡ κρίσις» τῇ 25 ἰανουαρίου 1874. Μετὰ πενήντα τρία ἔτη, γράφων τὸ μετὰ χεῖρας ἱστορικὸν ἄθυρον», τιμὴν ἀπονέμω τὴν πρέπουσαν εἰς τὴν μνήμην φίλου μου σπουδαιότητος, ἐπικυρώσαντος πάντα ὅσα ἔγραψαν οἱ ἀπὸ τοῦ 1791 μέχρι τοῦ 821 πατριάρχαι καὶ λοιποὶ κληρικοὶ, διδάσκαλοι καὶ κήρυκες, ἐπιστήμονες, καὶ «γραμματισμένοι». Βεβαίως οὗτοι πάντες εἶχον τὸν ἐγκέφαλον κατ' ὀλίγας οὐγγίαις βαρύτερον τοῦ μυελοῦ τοῦ Κοραῆ, κατακρίνοντος ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς τότε κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, πολεμοῦντας ιδέας, ὧν ἥμιστα ἐπιδεκτικὸν ἐθεώρουν οἱ κληρικοὶ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τῆς Ἀνατολῆς στεροῦμενον τῆς ἀναπτύξεως ἐκείνης, ἣν εἶχον οἱ γάλλοι. Οἱ ἡμέτεροι, οἱ ἐν Ἀνατολῇ προέβλεπον τὸ κατάντημα, εἰς ὃ ἤθελε φθάσει ἡ πρὸ τοῦ 1821 νέα γενεὰ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις, ἀνδρω-

~~θείσα, και πολιτικός τινος ύπουργίας αναδεχθείσα, και την αποχά-
νωσιν του θρησκευτικού συναισθήματος δημιουργήσασα— εκουσίως ή
ἀκουσίως—ώδήγει κατ' ὀλίγον εἰς τήν κοινωνικήν ἀποσύνθεσιν, εἰς
τήν λησμοσύνην οὐσίας και τύπων θρησκευτικῶν, εἰς παραζάλην ἐκπαι-
δευτικήν και γλωσσοδιδασκικήν.~~

Ἐκατὸν και πενήντα παρήλθον ἔτη ἀφ' ὅτου συνέθετεν ὁ Κάλφο-
γλους «Στιχουργίαν Ἡθικήν». Ἐγὼ τελῶ μόνος σήμερον εἰς αὐτὸν
ἑκατονπενηνηταετηρίδα, διότι, ὅ,τι παρετήρησεν ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κρί-
σεως», προεῖπεν ὁ Κάλφογλους πρὸ τῶσων ἐτῶν, ὑπ' ὄψιν ἔχων τήν ὑπὸ
κούφων νέων ἀποδοχὴν τῶν κηρυγμάτων τῶν γάλλων μεταρρυθμιστῶν

*Ὅθεν μὲ αὐτὰ τὰ φῶτα, μὲ φραντζέζικα χαρτζιά,
ἀναιδῶς οἱ νέοι βάζουν εἰς τὰ σπύλια των φωτλιά.*

Ἄθῆναι, Ιούλιος τοῦ 1927

Ὁ μέγας χαρτοφύλαξ και
χρονογράφος τῆς Μ. Ἐκκλησίας
ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΛΕΩΝ